

DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI

Aile Eğitim Bülteni

YAŞANILAN DURUM DAVRANIŞ BOZUKLUĞU MU?

Davranış çocuğun yaşına uygun mu?

Her gelişim döneminin kendine özgü davranışları bulunduğundan çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerinin iyi bilinmesi gerekir.

Davranışın yoğunluğu nedir?

5 yaş çocuğunda doğal kabul edilen öfke ve huysuzluk, başkasına fiziki zarar verme şekline dönüşürse davranış bozukluğu olarak kabul edilir.

Davranış ne sıklıkla tekrarlıyor?

Çocuğun belirli bir davranış türünü ısrarlı bir biçimde ve uzun zaman devam ettirmesidir.

Nedir?

Davranış bozukluğu; bireyi, aileyi olumsuz yönde etkileyen, diğer insanların temel haklarının çiğnendiği yaşa uygun toplumsal kuralların hiçe sayıldığı davranışlardan oluşan bir durumdur.

Davranış bozuklukları, çocuğun iç çatışmalarını davranışlarına aktarması sonucu ortaya çıkar (Yavuzer, 1995).

Hırçınlık, sinirlilik, saldırganlık, inatçılık, yalan söyleme, çalma, küfür gibi davranışlar davranış bozukluklarına girer.

Cinsiyet rol ve beklentileri ile uyumsuz mu?

Genellikle erkeklerin kızlara göre daha saldırgan olmaları beklenirken, erkeklere benzer biçimde saldırgan davranan kızların davranışları davranış bozukluğu kategorisine girer.

Davranış Bozukluklarının Nedenleri

Biyolojik Etmenler

Her çocuk doğuştan kalıtsal, sinirsel ve biyokimyasal ya da bu üçünün birleşiminden oluşan belirli bir biyolojik yapıdadır. Biyolojik etmenler **sonuçtan çok eğilimi oluşturmaktadır**. Her çocuk biyolojik olarak bazı tür davranışlara eğilimli kılınmıştır. Bundan sonrası onun ileriki yaşamına ve deneyimlerine bağlıdır.

Aileye İlişkin Etmenler

Aile üyelerin tutum ve davranışları çocukları etkilemekte ve onların davranışlarını şekillendirmektedir.

Gerekli sevgi ve ilgi gösterilmediğinde ya da yeterli zaman ayrılmadığında çocuk dikkat çekmek için davranış bozukluklarına yönelebilir.

Aşırı otoriter ve baskıcı tutum, anne-babaya karşı öfke ve nefret duygularının gelişmesine neden olabilir. Özellikle dayak yiyen, kendisine sevgi gösterilmeyen çocuk anne-babasından intikam almak isteyebilir.

Anne-babanın aşırı koruyucu, hoşgörülü tutumu sonucu çocuk çevresindekilere aşırı bağımlı, özgüveni düşük, duygusal olarak çabuk kırılan bir kişi olur. Çocuğun kendi kendisine yetmesine olanak vermeyen bu tutum davranış bozukluklarına neden olabilir.

Okula İlişkin Etmenler

Eğer çocuğun öğrenmeye ilişkin ve sosyal yetenekleri yeterli düzeyde değilse, büyük bir olasılıkla akranlarından ve öğretmeninden olumsuz tepki alacaktır. Böyle bir başlangıç, hem ileriki okul yaşamı hem de sosyal ilişkileri yönünden oldukça tehlikelidir. Bunun yanında öğretmenin aşırı eleştirici, kuralcı, kıyaslayıcı tutumu ve notu bir baskı aracı olarak kullanması bazı problem davranışlara neden olabilir ya da mevcut problem davranışları artırabilir.

Davranış Bozukluğu Olan Çocukla Nasıl İlişki Kurulmalı

Zaman Ayırın

Çocukla ilgilenmek, zaman ayırmak, çocuğun hoşlanacağı faaliyetleri yapmak gerekir. Birlikte geçirilecek zaman açısından nicelik değil, nitelik önemlidir.

Sevginizi Hissettirin

Çocuğun kendini güvenli hissedebilmesi için sevildiğini bilmesi gerekir.

Cesaretlendirin

Çocuğun kendine güvenmesini istiyorsa önce anne-baba çocuğa güvenmelidir. Çocuğun çabasını övmeli ve yüreklendirmelidir

Saygı Gösterin

Azarlamak, bağırarak, vurmak, susturmak, tutarsız davranmak çocuğa saygısızlığın göstergesidir. Her çocuk ayrı bir birey olarak ele alınıp fikirleri sorulmalı ve fikirlerine saygı gösterilmelidir.

Saldırganlık

Saldırganlık çocuğun güvenlik, mutluluk ya da başka bir gereksiniminin şekil değiştirerek başka bir biçimde ortaya çıkmasıdır. Çocuğun akranlarına vurması, ısırması, eşyaları fırlatması, tekmelemesi, tükürmesi ve zarar vermeyi amaçlayan tehditler şeklinde sözel saldırılarda bulunmasıdır.

Saldırganlığın Nedenleri

- Saldırgan davranışların ebeveynler tarafından ödüllendirilmesi. Geleneksel kültürün «Erkek adam dediğin kimseden vurdu mu devirir.» vb. söylemlerle erkek çocuğun saldırganlığını onaylaması.
- Çocuğun yetişkinlerden şiddet görmesi, yeterli anlayış ve sevgi görememesi.
- TV ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisi.
- Olumsuz anne-baba tutumları.
- Çocuk ile ebeveyn arasında etkili iletişimin olmayışı .

Saldırgan Davranışın Önlenmesi

- ▢ Öncelikle anne-baba çocuğa saldırganlık modeli olmamalıdır.
- ▢ Çok fazla saldırgan davranışa tolerans gösterilmemelidir. Çocuğun istekleri bu tip davranışlar sergileyince yerine getirilmemelidir. Saldırgan davranışlar ödüllendirilmemeli ve onun bu davranışının istenmeyen bir davranış olduğu hemen gösterilmelidir.
- ▢ Saldırgan davranışlar ortaya çıktığında yetişkinler sakin davranmalı, düşmanca duyguların gelişimine sebep olabileceğinden dayağa başvurmamalı ve ben dilini (Böyle davrandığın için üzıldüm.) kullanmalıdır.
- ▢ Çocuk gergin ve sinirliyken onunla tartışmamalı, sakinleşmesini beklemeli ve daha sonra davranışı ile ilgili konuşulmalıdır.
- ▢ Çocuğa sosyal olgunluğuna uygun çeşitli sorumluluklar verilmeli, başarıma duygusu yaşatılmalıdır.
- ▢ Anne-babalar bu çocuklarla iletişim kurarken ben dilini kullanmalıdır. Örneğin; «Böyle kavga ettiğin zaman rahatsız oluyorum, üzülüyorum.» şeklinde yetişkinler duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını davranış anında dile getirmelidir.

- ▢ Olumlu davranışı pekiştirilmelidir. Yetişkinler çocuğun olumlu davranışını görüp, olumsuz davranış görmemezlikten gelmelidir. Çocuk bu davranışı yapmadığında sözel olarak ödüllendirilmelidir.

- ▢ Çocuğun dışarıda oynamasına izin verilerek çocuğun enerjisini boşaltması sağlanabilir.
- ▢ Diğer çocukların güvenliğini ciddi bir şekilde tehdit etmedikçe saldırgan davranışın üstünde durmamak gerekir.
- ▢ Başkalarına vuracağı zaman çocuğa kendi kendini engelleyici cümleler söylemesi öğretilir. «10'a kadar say. Ona vurma.» gibi.
- ▢ Çocuğa saldırgan davranışları ile isteklerini elde edemeyeceği, istediği şeyleri kaybettiği gösterilmeli ve yaşatılmalıdır.
- ▢ Kızgınlıktan kurtulmak için alternatifler bulunabilir. Yumruklanabilen kil, çakılabilen çiviler, resim çizme, boyama, futbol, basketbol gibi sporlar çocuğun kızgınlık duygularını kontrol altına almayı sağlayabilir.

Çocuklarda Çalma Davranışı

Çalma, çocuğun kendine açıkça ait olmayan bir eşyayı izinsiz olarak alıp ona sahip olmasıdır. Okul çağlarında görülen ve sık tekrarlayan çalmalar üzerinde önemle durmak gerekir. 10 yaşından sonra sürekli olarak devam eden çalma davranışı ciddi bir duygusal bozukluğun göstergesidir ve profesyonel yardım almak gerekir.

Çalma Davranışının Nedenleri

- Çocuğa yeterli harçlık verilmemesi.
- Çocuğun hayatında önemli bir yoksunluk varsa, sevilmediğini düşünen çocuk ilgi çekmek için çalabilir.
- Çocukta mülkiyet fikrinin gelişmemiş olması.
- İntikam almak: Başarılı bir çocukla kıyaslanan bir çocuk, ondan intikam almak için eşyalarını alabilir. Çocuk otoriter anne-baba ya da öğretmenden intikam almak için de çalabilir.
- Çocuk bir grubun onayını almak, başkalarına yaranmak için çalabilir. yaranmaktır.
- Bazı çocuklar kendi güçlerini, erkekliklerini kanıtlamak için çalabilirler.

Nasıl Önlenir?

- Çocuğa dürüstlük ve başkalarının mülküne önem verme öğretilmelidir.
- Önce anne-baba çocuğa örnek olmalıdır. Başkasına ait eşyalar alınmamalı, bulunmuş eşyalar geri götürülmelidir.
- Çocuğun kendisine ait eşyaları olmalı ve anne-baba çocuğun eşyalarını kullanacağı zaman ondan izin almalıdır
- Eğer evde çocuk yakın ilişkiden yoksunsa, yeterli zaman ayrılmıyorsa aile bireyleri arasındaki ilişki güçlendirilmelidir.
- Çocuğa belirli bir miktarda harçlık verilmelidir.

Çocuğa Nasıl Davranmalıyız?

- Aşırı tepki göstermemek gerekir. Kesinlikle fiziksel ceza verilmemelidir. Bağırıp çağırmadan olayın onaylanmadığını göstermelidir.
- Çocuğu kötü olarak damgalamadan sadece çocuğun o andaki yaptığı davranış eleştirilmelidir.
- Çocuk aldığı eşyayı özür dileyerek kendisi geri vermelidir. Eğer eşya kırılmış ya da bozulmuşsa yenisi alınmalı ve parası çocuğun harçlığından ödetilmelidir.

Çocuklarda Yalan Söyleme

5 yaşından itibaren gerçek ile yalan arasındaki fark çocuk tarafından kavranmaya başlanır. Fakat anne-babayı memnun etme, onların sevgisini kaybetmeme isteği ile anne-babanın üzüleceği ya da kızabileceği durumlarda doğal olarak gerçeği çarpıtma yoluna gidebilirler

Yalan söyleme 11 yaşın üzerinde devam ediyorsa uyum ve davranış bozukluğu olarak kabul edilebilir. Burada da öncelikle yalanın sadece anne babaya mı, genel olarak mı söylendiğine dikkat edilmelidir.

Yalan Söyleme Davranışının Nedenleri

- Anne babanın yalan söylemesi, aile çevresinde yalana sık başvurulması.
- Çocuk ilgi çekmek, sevginizi almak için yalana başvurabilir.
- Çocuk ebeveynleri tarafından aşağılanarak ya da ceza ile terbiye edilmeye çalışılıyorsa yalan söyleyebilir.
- Arkadaşları etkilemek ve grup içinde etkin bir pozisyona gelmek, grup içinde kabul edilmek için de çocuklar yalana başvurabilir.
- Özellikle ergenler yapmayı çok istedikleri, ancak izin verilmeyeceğini bildikleri durumlarda yalan söyleyebilir.
- Ergenler yaşam alanlarına çok müdahale edildiklerinde mahremiyetlerini korumak için yalana başvurabilir.
- Erken çocukluk dönemlerinde aşırı ödüllendirilen çocuklar, okul döneminde, arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde vb. bunu bulamadıklarında yalan söyleme gereksinimi duyabilirler.

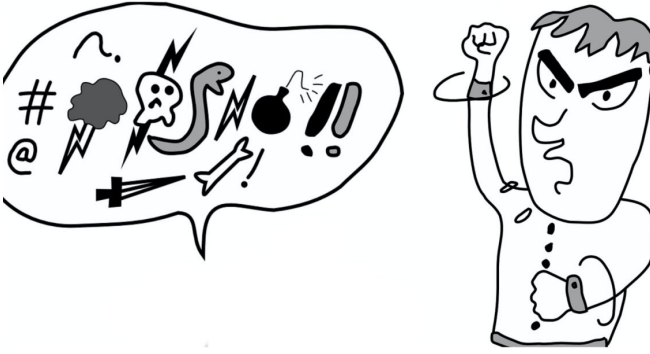
Nasıl Önlenir?

- Yetişkinler örnek olmalıdır. Eğer anne-baba başkalarına yalan söyleyecek olursa, çocuğun dürüstlüğü önemi anlaması çok güç olacaktır.
- Yalan söylemeye devam etmeye neden olacağından aşırı tepki göstermemek gerekir.
- Çocuklardan başaramayacakları şeyler beklenmemelidir.
- Fazla baskıdan kaçınılmalı ve aşırı sert kurallarla çocuğun yaşamı sınırlandırılmamalı.
- Anne-baba-çocuk iletişiminin olumlu olması, çocuğun istek, sıkıntı, ve endişelerini ebeveynleriyle konuşabilmesi gerekir.
- Yalan söylediği için çocuğu suçlamamak gerekir. «Yalancı» etiketi yapıştırılmış olan bir çocuk, bu etiketin gereklerini yerine getirecektir.
- Çocuğun bu davranışı onaylanmasa bile, her koşulda sevildiğini anlamasına yardımcı olunmalı.
- Doğrudan emin olmak için kontrol edilmeli. Çocuğa «Ödevin bitti mi?» diye sormak yerine «Ödevini görmek istiyorum.» denmeli. Bu davranış çocuğun hem kontrol edileceği için ödevini düzgün yapmasını sağlar hem de sonucundan çekindiği için yalan söylemesini engeller.

Çocuklarda Küfür

Çocuklarda Küfürün Nedenleri

- ▢ Bazı çocuklar anne-babadan yeterli ilgiyi göremiyorlarsa dikkat çekmek için küfrederek.
- ▢ Bazı çocuklar için yetişkinleri şok etme, rahatsız etme eğlenceli olabilir.
- ▢ Çok engellenen, yaşama alanı çok daraltılan çocuk kırgınlık olarak küfredebilir.
- ▢ Bazıları için kötü söz söyleme bir savunma davranışdır. Küfür etmenin tam anlamıyla yasak olduğu çevrede yetişenler, isyan ederek bağımsızlıklarını göstermek isterler.
- ▢ Bazen de çocuklar yetişkin olmanın bir sembolü olarak kötü söz söylerler.
- ▢ Akranları tarafından onaylanma ihtiyacı hisseden çocuklar küfre başvurabilirler.

Nasıl Önlenir?

- ▢ Kaba ve küfürlü konuşmayarak çocuğa örnek olunmalı.
- ▢ Eğer çocuk kırgınlıklarını rahatlıkla dile getirebilme özgürlüğüne sahipse olumsuz duygularını belirtmek için daha az küfürlü sözcük kullanacaktır.
- ▢ Çocuklar kötü sözcükler kullandığında üzerinde durulmazsa, çocukların bu sözcükleri söylemeleri için bir nedeni kalmayabilir.
- ▢ Yaratıcı uğraşlar, yazınsal faaliyetler, spor vb. yaratıcılığı artırıp kötü söz kullanımını engeller.
- ▢ “Dilsizlik Oyunu”: Anne-babalar böyle durumlarda sessizlik oyunu oynayarak çocuğu yönlendirebilirler. “Senin kullandığın kelimenin anlamı nedir?”, “Anlamıyorum.” denilerek çocuktan yanıtlaması istenir.
- ▢ Kötü sözcüklerin yıpratılması: Çocuk bu kelimeyi kullandığında ondan 5 dakika boyunca bu kelimeyi söylemesi istenebilir. Büyük olasılıkla bir daha kullanmayacaktır.
- ▢ Ciddi cezalandırmama: Eğer çocuk dövülerek, bağırılarak, tehdit edilerek cezalandırılırsa yakalanıp cezalandırılmamak için bu kelimeleri gizlice kullanmayı öğrenir.
- ▢ Uygun olmayan bu sözcüklerin yerine, uygun kabul edilebilir sözcükler kullanması için çocuğu bilgilendirmek gerekir. Çocuk olumlu sözcük kullandığında, çocuğun övülmesi gerekir.

DERİN DİSLEKSİ ATÖLYESİ
"disleksi, uğurundur."

İletişim

Tel: 0232.368 77 47

Gsm: 505.220 52 75 / 505.352 91 81

Mail: derindisleksi@gmail.com

Web: derindisleksi.com

Kaynaklar

Haluk Yavuzer, Çocuk Eğitimi El Kitabı
https://keciorenram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/